

Advies Onderwijsraad publiek-privaat

De Vereniging Openbaar Onderwijs behartigt de belangen van het openbaar onderwijs en streeft een onderwijssysteem na waarin kinderen van ouders van alle gezindten met elkaar naar school gaan, met elkaar leven en dus ook met elkaar leren. Ons motto is dan ook: *Samen leven, samen leren*.

Al sinds 1866 zet de Vereniging Openbaar Onderwijs zich in voor het onderwijs in Nederland. Op verschillende cruciale momenten heeft de VOO een grote rol gespeeld in de totstandkoming van landelijke wetgeving. Zo kwam de Leerplichtwet in 1901 tot stand dankzij onderwijsminister Goeman Borgesius, tot 1887 voorzitter van de vereniging.

Ook stond de VOO mede aan de wieg van de Wet medezeggenschap op scholen (WMS) en dragen we tot op de dag van vandaag regelmatig bij aan de verbetering van het onderwijs, bijvoorbeeld door onze initiatieven op het gebied van gratis leermiddelen of de sociale veiligheid op scholen (anti-pestbeleid), die we samen met andere ouderorganisaties hebben geagendeerd.

Samenvatting

De VOO vindt de ontwikkelingen rondom privaatonderwijs zorgelijk. We zien een toename in particulier onderwijs en het gebruik van aanvullend onderwijs naast de reguliere lessen op school. Uiteraard willen ouders het beste voor hun kinderen en gaan ze op zoek naar het beste onderwijs; dat kan niemand ouders kwalijk nemen. Dat steeds meer ouders en leerlingen hun heil zoeken buiten het reguliere onderwijssysteem, betekent dat het reguliere onderwijssysteem momenteel niet in behoeften voorziet die er wel zijn. Dat wordt overigens geschraagd door de dramatisch dalende score van Nederland op de PISA-score (Onderwijs in Cijfers 2019) op de gebieden taalvaardigheid en rekenen. Dit heeft als gevolg dat er ongelijke kansen ontstaan: rijke ouders sturen hun kinderen naar particulier onderwijs, met kleine klassen en veel persoonlijke aandacht, of kopen naast het reguliere onderwijs huiswerkbegeleiding of bijles in. Die mogelijkheden zijn er niet voor kinderen die alleen het reguliere, publieke onderwijs volgen. Als we in de toekomst een onderwijssysteem willen creëren én behouden waar zoveel als mogelijk gelijke kansen voor alle kinderen zijn, is het zaak ervoor te zorgen dat alle kinderen in het reguliere onderwijs de kansen krijgen die ze nodig hebben.

Zorgelijke ontwikkelingen

In dit deel gaan we kort in op de ontwikkelingen van de afgelopen jaren. Over in hoeverre het gebruik van privaat en aanvullend onderwijs toeneemt en waarom dit zorgelijke ontwikkelingen zijn.

Aanvullend onderwijs

De afgelopen jaren neemt het gebruik van aanvullend onderwijs toe. In het schooljaar 2018-2019 kreeg 1 op de 4 leerlingen van groep 8 in het primair onderwijs een vorm van aanvullend onderwijs en 1 op de 3 leerlingen in het voortgezet onderwijs kreeg aanvullend onderwijs. Zowel in het po als vo is iets meer dan de helft van het aanvullend onderwijs in betaalde vorm door ouders (Bisschop et al. 2019: ii).

Uit onderzoek blijkt dat er verschillende redenen zijn waarom ouders kiezen voor aanvullend onderwijs. In het primair onderwijs vinden zij dat de kwaliteit op school tekortschiet, of dat er onvoldoende persoonlijke aandacht is voor hun kind. Logisch dat ouders hun heil dan elders zoeken. In het voortgezet onderwijs zijn het willen verbeteren van onvoldoende schoolprestaties en extra ondersteuning van specifieke leerbehoeften belangrijke redenen om te kiezen voor aanvullend onderwijs (Bisschop et al. 2019: 7-8).

Overigens is het onze indruk dat de vraag naar aanvullend onderwijs niet alleen ontstaat doordat ouders hiertoe het initiatief nemen. Meer en meer krijgen wij signalen dat ook scholen soms al te makkelijk ouders adviseren voor hun kinderen buitenschools bijles of huiswerkbegeleiding in te kopen, in plaats van dat als school (kosteloos) zelf te organiseren en aan te bieden, of nog beter, te kijken waar de werkelijke oorzaak van deze vraag vandaan komt.

Van de ouders die kiezen voor aanvullende ondersteuning in het primair onderwijs, vindt 80% tot 90% het de investering waard. Opvallend is tegelijkertijd eenzelfde percentage voor een gratis alternatief van de school zou kiezen, als deze zou bestaan (Bisschop et al. 2019: 29). Daarnaast vindt ook een meerderheid van alle ouders het een taak van de school om bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining te organiseren (Bisschop et al. 2019: 8-13). Deze gegevens zijn belangrijk, omdat dit laat zien dat er een duidelijke behoefte is aan aanvullend onderwijs dat door de school zelf wordt georganiseerd. En als de overheid ervoor kiest om scholen extra te financieren om aanvullend onderwijs te regelen, zal dit ook succesvol zijn. Niet alleen succesvol voor de leerlingen die nu aanvullend onderwijs hebben, maar ook juist voor de leerlingen die nu niet van die mogelijkheden gebruik kunnen maken.

De investeringsdruk die ouders voelen richting hun kinderen, is niet alleen iets wat opgelost kan worden door extra bijles of huiswerkbegeleiding in het reguliere onderwijs. Aan deze ontwikkelingen ligt nog iets veel meer fundamenteel ten grondslag: in ons onderwijssysteem zijn momentopnames in de vorm van resultaten van toetsen (zoals de Citotoets of het eindexamen) in grote mate bepalend voor de beoordeling van scholen en de kansen die leerlingen hebben in het latere leven. Meer dan de helft van de leerkrachten in het primair onderwijs geeft aan geconfronteerd te worden met ouders die hun kind naar een hoger schoolniveau willen (DUO Onderwijsonderzoek & Advies 2020: 2). Die druk is ongezond, zowel voor ouders en leerlingen als voor personeelsleden.

Bovendien zijn het niet de leerlingen die zelf een richting en school kunnen kiezen op basis van hun interesses, maar zijn het ouders en leerkrachten die de keuze maken voor de leerling. Door het meet- en keuzemoment niet in groep 8 te doen, maar leerlingen nog twee jaar gezamenlijk in de klas te laten zitten (tot en met het tweede leerjaar van het voortgezet onderwijs), neemt de druk op leerkrachten niet alleen af, maar krijgen ook leerlingen de kans zélf na te denken welke richting ze op willen. Voor een verlate schoolkeuze zijn nog veel meer inhoudelijke argumenten aan te dragen, maar dat past niet bij de aard van deze adviesaanvraag en onze reactie daarop.

Privaatonderwijs

Privaatonderwijs is van een andere orde dan aanvullend onderwijs. In B2- en B3-instellingen komen leerlingen helemaal niet meer in aanraking met het publieke onderwijs waar het overgrote deel van de kinderen naartoe gaat, terwijl dit bij kinderen die aanvullend onderwijs volgen nog wel het geval

is. Het aantal leerlingen op deze scholen is gestegen van 2.600 in 2013 naar 3.400 in 2018. Dat is een stijging van meer dan 30% (Bisschop et al. 2019: iv). Het aantal particuliere basisscholen is gestegen van 35 in 2015 tot 60 in 2018, bijna een verdubbeling (Rijksoverheid z.j.).

De redenen waarom ouders kiezen voor privaatonderwijs zijn ook te bedenken: er is ruimte voor persoonlijke aandacht, de klassen zijn kleiner en de begeleiding intensiever. Het is dan ook een uitkomst voor ouders met kinderen die dyslexie hebben, hoogbegaafd zijn of om andere redenen minder goed mee kunnen binnen het reguliere onderwijs. Daarnaast zouden leerlingen meer vrijheid hebben in het particulier onderwijs in vergelijking met regulier onderwijs (Bisschop et al. 2019: 20-21). Ook hier zien we dus dat het regulier onderwijs niet weet aan te sluiten op de wensen van ouders en kinderen, waardoor zij hun heil elders gaan zoeken.

Het bestaan van privaatonderwijs leidt tot in ieder geval twee zeer ongewenste effecten. Allereerst krijgen kinderen in het regulier onderwijs niet dezelfde kansen als leerlingen die privaatonderwijs volgen. Dit effect is ook zichtbaar bij het aanvullend onderwijs. Daarnaast speelt er nog iets anders mee: er treedt segregatie op, op basis van inkomen. Waar kinderen die aanvullend onderwijs volgen naast regulier onderwijs, nog wel 'gewoon' in de klas zitten met kinderen wiens ouders aanvullend onderwijs niet kunnen betalen, is dit bij privaatonderwijs niet zo. Daar komen kinderen en diens ouders alleen hun rijke 'soortgenoten' tegen. Die scheiding is principieel onwenselijk: kinderen van alle achtergronden horen met elkaar in aanraking te komen, met elkaar te spelen en met elkaar te leren.

Standpunten van de VOO

De VOO vindt dat het niet nodig zou moeten zijn voor ouders om hun leerlingen naar privaatonderwijs te sturen of betaald aanvullend onderwijs in te kopen. De openbare, publieke school is de plek waar leerlingen van alle achtergronden elkaar ontmoeten en met elkaar leren. Op school is ruimte voor bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining, waardoor een deel van de ouders die het kan betalen, niet hun kinderen naar aanvullend onderwijs hoeven sturen. Daarnaast zijn de klassen kleiner, is meer individuele aandacht en sluit het onderwijs aan bij de behoefte van leerlingen.

Om ervoor te zorgen dat particulier onderwijs niet nodig is, moet de overheid ervoor zorgen dat er voldoende middelen zijn voor het publiek onderwijs om aan de behoeften te voldoen die ouders hebben. Als die middelen er zijn, wordt het particulier onderwijs overbodig. Het vraagt om een aanpak van twee kanten: ervoor zorgen dat het reguliere onderwijs in de behoeften voorziet waardoor ouders nu naar particulier onderwijs overstappen of voor aanvullend onderwijs kiezen en tegelijkertijd het particulier onderwijs aan banden leggen.

Dit vraagt om forse investeringen in het onderwijs, onder meer in de vorm van kleinere klassen, investeringen in schoolgebouwen en -materialen en de mogelijkheid bieden om op school onder meer huiswerkbegeleiding te krijgen. Doen we deze investeringen, dan kunnen we ervoor zorgen dat alle kinderen de mogelijkheden krijgen die nu alleen door rijke ouders kunnen worden ingekocht. Wordt er niet gekozen voor investeringen in (nieuwe vormen van) onderwijs, dan zal de huidige

trend zich doorzetten. Dan zullen rijke ouders meer aanvullend onderwijs inkopen of hun kind naar privaatonderwijs sturen en zal de ongelijkheid in kansen toenemen. Een wat ons betreft zeer ongewenst scenario.

Dat vraagt wat de VOO betreft minstens om de volgende maatregelen:

- Een ophoging van de lumpsum, zodat scholen meer individuele aandacht kunnen geven, bijvoorbeeld door kleinere klassen te creëren.
- Alle kinderen de mogelijkheid geven om bijles en toetstraining te volgen en huiswerkbegeleiding te krijgen. Deze mogelijkheid moet geboden kunnen worden door de school of samenwerking van scholen, zonder commerciële partijen hierbij te betrekken.
- De eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs geen onderscheid tussen leerniveaus, en aan het einde van het tweede leerjaar leerlingen zelf invloed geven op de niveaukeuze.
- Uiteindelijk staan wij een systeem voor waarin alle kinderen gebruikmaken van het publieke onderwijs en de leerplicht zo wordt vormgegeven dat die niet kan worden ingevuld door het volgen van onderwijs aan private instellingen die niet met publieke middelen worden gefinancierd.

Bronvermeldingen

Bisschop, P., Berg, E. van den, Ven, K. van der, Geus, W. de en Kooij D. (2019). "Aanvullend en particulier onderwijs. Onderzoek naar de verschijningsvormen en omvang van aanvullend en particulier onderwijs en motieven voor deelname", http://www.seo.nl/uploads/media/2019-64_Aanvullend_en_particulier_onderwijs_01.pdf. Geraadpleegd op 10 september 2020.

Rijksoverheid (z.j.). "Kamerbrief over toename particuliere scholen", <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/10/15/kamerbrief-over-toename-particuliere-scholen> Geraadpleegd op 10 september 2020.

Onderwijs in Cijfers (2019). "Internationale prestaties (PISA)", <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/internationaal/leerlingen-en-studenten/prestaties-internationale-prestaties-vo-pisa>. Geraadpleegd op 14 september 2020.

Voor vragen en of opmerkingen, neem contact op met:

- Bram Buskoop, beleidsadviseur Vereniging Openbaar Onderwijs
- E-mail: b.buskoop@voo.nl